

Шлєіна Л. І.,
аспірантка, кафедри педагогіки і педагогічної майстерності
Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Богдана
Хмельницького
м. Мелітополь, Україна

ПСИХОЛОГО - ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

За сучасної тенденції до формування духовних цінностей надзвичайно актуалізується проблема виховання свідомої особистості, здатної до побудови гармонійних взаємин, зокрема гендерних. Особливе місце у модернізації існуючої системи гендерних відносин, формуванню егалітарної свідомості студентської молоді належить навчально-виховному процесу ЗВО. Навчально-виховний процес як один з найголовніших соціальних сфер розвитку студентської молоді, що здійснює передавання та поширювання від попереднього покоління до наступного знання, вміння, цінності, ідеали і норми. Молодь що спроможна започаткувати теоретичне та практичне підґрунтя щодо гендерного виховання студентської молоді. У новітньому суспільстві відбуваються жваві зміни, що мають результатами, зокрема, перебудову соціальних зв'язків, зглажування жорстких меж між традиційними гендерними ролями. Слід звернути увагу, що ще в першій половині ХХ століття інтенсивніше обговорювалась гендерна проблематика. Про статус і роль жінки в товаристві, її психологічні характеристики у порівнянні з характеристиками чоловіків у ті часи досліджували в основному не психологи, а філософи, громадські діячі, представники природно-наукових дисциплін. Останні два десятиліття психолого-педагогічна наука досліджує особливості статі. Наукові дослідження з успіхом впроваджуються до навчально-виховної діяльності закладу вищої освіти. Викладачі розуміють, що відсутність гідного гендерного виховання і статевої освіти не лише приводить до відхилень у формуванні особистості, але й до невротичних і поведінкових порушень, нещасливих шлюбних стосунків у

майбутньому. Гендерна тематика за останні роки у психолого-педагогічній науці набуває все більшої актуальності. Жорсткі стандарти традиційної культури щодо статевого виховання, які проводяться суспільством через навчальні заклади, є анахронізмом і стають об'єктивною перешкодою для ефективної соціалізації молодого покоління. Сьогодні все більше педагогів, соціологів, соціальних працівників сприймає парадигму гендерного підходу в педагогічній науці. Для них привабливим є те, що гендерний підхід орієнтований на формування й утвердження рівних, незалежних від статі можливостей самореалізації особистості в усіх сферах життєдіяльності. Як фундаментальні положення гендерної теорії, прийняті вітчизняною гендерною психологією і педагогікою як вихідних методологічних установок, є такі: уявлення про те, що майже всі відмінності, які традиційно вважаються «природними» між статями, мають під собою не біологічні, а соціальні підстави; такі, що вважаються «природними» різницями між статями конструюються в суспільстві під впливом соціальних інститутів, що репрезентують традиційні уявлення про ролі чоловіків і жінок в ньому; поняття про «маскулінність» і «фемінність» є базовими категоріями гендерних досліджень, за допомогою яких не просто описується різниця в статусах, ролях та інших аспектах життя чоловіків і жінок, а здійснюється аналіз влади і домінування, які утверджуються в суспільстві засобами гендерної диференціації.

Маскулінність (фемінність) – нормативні уявлення про самотичні, психічні і поведінкові властивості, які є характерними для чоловіків / жінок. Маскулінними характеристиками вважаються домінантність, соціальну активність, агресивність, раціоналізм, логічність тощо. Фемінними якостями прийнято вважати пасивність, залежність, емоційність, інтуїтивність тощо.

На даний час чисельна кількість науковців [1; 2; 4; 8; 9, 3 та ін.] дотримуються думки, щодо цілісної особистості що характеризує андрогінність (від грецького андрос – чоловічий, гінес – жіночий). Адже чоловічі і жіночі статеві гормони продукують як чоловічий, так і жіночий

організми. « Мозок несе в собі можливості програмування поведінки як за чоловічим, так і за жіночим типом». Ця думка з'явилась поштовхом до розробки концепції андрогінії Сандрою Бем [17], відповідно до якої людина, незважаючи на свою біологічну стать, може мати як традиційно жіночі, так і традиційно чоловічі якості, що дає можливість визначити маскулінну, фемінінну, андрогінну модель гендерних ролей [4; 8; 16].

На сьогоднішній день, достатньо відомою є думка щодо гендерного уявлення студентської молоді, яке розвивається, залежать від сутності гендерного виховання у закладі вищої освіти, запропонованого суспільством, де вона і існує. Наголошуючи на гендерний розвиток, необхідно розглядати це з певного погляду широкого екологічний світогляд, усвідомлення, що гендерна культура, характерна суспільству в певний період, не є універсальною. Процес засвоєння особистістю гендерно нормативної поведінки в інший історичний період може формувати інший прогресивні типи сімейних відносин і соціальних ролей [5; 6; 7; 11; 12; 13; 22].

Аналіз літератури із гендерної проблематики дає змогу зробити висновок у тому, що на формування та розвиток студентської молоді впливає суспільство й культура, зокрема, закріплені в них уявлення щодо змісту і специфіки гендерних ролей, які транслюються наступним поколінням через різноманітні інститути соціалізації, в тому числі, через заклади вищої освіти. Результатом цілеспрямованого, систематичного й послідовного процесу гендерного виховання є сформованість певного рівня гендерної культури студентської молоді.

Література:

1. Бем С. Линзы гендера: Трансформация взглядов на проблему неравенства полов / С. Бем. – М. : РОССПЭН, 2004. – 336 с.
2. Берн Ш. М. Гендерная психология (Секреты психологии мужчины и женщины. Формирование мнений и поведения, предрассудков доминирования дискриминации, механизмов влияния) / Ш. М. Берн ; ред. Д. Гиппиус. – [2-е междунар. изд.]. – СПб. : прайм-ЕВРОЗНАК, 2001. – 320 с.

3. Bem S. L. The measurement of psychological androgyny / S. L. Bem // *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. – 1974. – No 42. – P. 155–162.
4. Василенко М.Д. Гендерна демократія в українському суспільстві в контексті європейського вибору (до питання вивчення та дослідження) / М.Д. Василенко, С.Д. Василенко // *Проблеми освіти: Науково-методичний збірник*. – 2003. – №30. – 125 с.
5. Василевська Т. Е. Гендерний аналіз як інструмент впровадження гендерних підходів у державну політику // *Інтегрування гендерного підходу в державну політику України* / Т. Е. Василевська, Ю. М. Галустьян, Л. С. Кобелянська. – К., 2003. – С. 71–89.
6. Гендерний аналіз українського суспільства / Т. Мельник, Л. Кобелянська, Л. Смоляр та ін. ; ред. О. Кузьміна та ін. – К. : ПРООН, 1999. – 294 с.
7. Грицяк Н. В. Гендерна система управління – проект нової моделі реалізації гендерної політики / Н. В. Грицяк // *Управління сучасним містом*. – 2004. – № 1–3. – С. 84–91.
8. Говорун Т. В. Гендерна психологія : навч. посіб. / Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 308 с.
9. Говорун Т. В. Соціалізація статі та сексуальності : монографія / Т. В. Говорун. – Тернопіль : Навч. книга–Богдан, 2001. – 240 с.
10. Зуйкова Е. М. Феминологія : учеб. пособ. / Е. М. Зуйкова, Р. И. Ерусланова. – М. : Издательско-книготорговый центр «Маркетинг», 2001. – 248 с.
11. Лавриненко Н. Гендерні стереотипи як механізм припису гендерної ідентичності / Н. Лавриненко // *Рівність жінок і чоловіків : «Світові тенденції та українські реалії»*. – К. : Просвіта, 2001. – С. 2–15.
12. Попова Л. В. Гендерная социализация в детстве / Л. В. Попова // *Гендерный подход в дошкольной педагогике: теория и практика : монография ; в 2-х ч.* – Мурманск, 2001. – Ч. 1. – 231 с.
13. Проблеми освіти: наук.-метод. зб. / [кол. авт. : Л. О. Смоляр, Л. С. Кобелянська, Н. Д. Чухим та ін.]. – К.: Науково-методичний центр вищої освіти, 2003. – Вип. 36. – 172 с.
14. Майерс Д. Социальная психология / Д. Майерс ; пер. с англ. З. Замчук. – [7-е изд.]. – СПб. : Питер, 2007. – С. 200–241. – (Серия «Мастера психологии»).
15. Мармаза О. І. Менеджмент в освіті: дорожня карта керівника / О. І. Мармаза. – Х. : Видав. група «Основа», 2007. – 448 с. (Серія «Адміністратору школи»).
16. Практикум по гендерной психологии / под ред. И. С. Клёцкиной. – СПб.: Питер, 2003. – 479 с.: ил. – (Серия «Практикум по психологии»).
17. Психологический словарь / под ред. В. П. Зинченко, Б. Г. Мещерякова. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М.: Педагогика, 1999. – 440 с.

18. Социальная психология в современном мире : учеб. пособ. для вузов / Т. Л. Алавидзе, Г. М. Андреева, Е. В. Антонюк [и др.] ; под. ред. Г. М. Андреевой, А. И. Донцова. – М. : Аспект Пресс, 2002. – 333 с.
19. Кон И. С. Психология половых различий / И. С. Кон // Вопросы психологии. – 1981. – № 2 . – С. 47–57.
20. Турецкая Г. В. Страх успеха: психологическое исследование феномена / Г. В. Турецкая // Психологический журнал. – 1998. – Т. 19. – № 1. – С. 37–46.
21. Штылева Л. В. Фактор пола в образовании: гендерный подход и анализ / Л. В. Штылева. – М. : ПЕРСЭ, 2008. – 316 с.
22. Шнейдер Л. Б. Личностная, гендерная и профессиональная идентичность: теория и методы диагностики / Л. Б. Шнейдер. – М. : Московский психолого-социальный институт, 2007. – 128 с.